

مصاحبه

پژوهشی ؛ زیربنای اصلی برنامه‌سازی

مصاحبه با پرویز فارسیجانی
مدیرکل آموزش و پژوهش سیما

با توجه به سوابق مدیریتی جنابعالی، وضعیت پژوهش را در عرصه‌های مختلف رسانه ملی، همچون تولید و برنامه‌سازی، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، مدیریت و ... چگونه ارزیابی می‌کنید؟

پرسش عمیق و گسترده‌ای است و طبیعتاً بنده با بضاعت و محدودیت مدیریتی خود اظهار نظر می‌کنم. به نظر می‌آید که در موقعیت کنونی وضعیت پژوهش در رسانه ملی نسبت به گذشته بسیار متفاوت شده و مورد توجه مسئولان ارشد سازمان، بویژه ریاست محترم سازمان و معاونت محترم سیما قرار گرفته و این وضعیت، وضعیت بسیار ارزشمندی است.

به نظر می‌آید که درخواست توجه ویژه به پژوهش هنوز نتوانسته است به آن جایگاه واقعی خود برسد و نیازمند یک سری کارهای آسیب‌شناسی و همین‌طور ارائه راه‌حلهایی جهت حل این مشکلات و موانع و مسائلی است که باعث دست نیافتن به وضعیت مطلوب پژوهش شده است. پژوهش در حوزه هنر یک رکن اساسی و در رسانه ملی زیربنای اصلی برنامه‌سازی در حوزه‌های مختلف است.

به نظر می‌آید در حوزه نظام و روش‌های مجموعه تولید و برنامه‌سازی باید به خود امر پژوهش توجه ویژه‌ای داشت و برای آن جایگاه رسمی قائل شد، گرچه شاید هم اکنون دارای جایگاهی باشد، اما به نظر می‌آید که این جایگاه باید رسمی، ویژه و کارشناسانه شکل بگیرد. یکدستی و غنای محتوایی پژوهش‌ها، جهت‌دهی مناسب و سمت و سو پیدا کردن پژوهش با حوزه اهداف افق رسانه ملی از آن جمله کارهایی است که باید در امر پژوهش مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به تأکیدی که مقام معظم رهبری در حوزه پژوهش، هنر و رسانه ملی دارند و در حکم اخیر جناب مهندس ضرغامی هم تأکید شده است که باید پژوهش منشأ تحول در رسانه تلقی شود، به نظر می‌آید که این موضوع مهم اهتمام بیشتری را می‌طلبد و باید وضعیت موجود به شکل ویژه‌ای تحلیل و در یک کار گروه مناسبی بررسی شود. همچنین برای رسیدن به وضعیت مطلوب که در افق رسانه ملی هم به آن توجه ویژه‌ای شده است، تلاش‌ها و اقدامات عملی را به ثمر رساند.

امسال می‌تواند سال خوبی برای پیگیری جدی این موضوع در رسانه ملی باشد. باید تلاش کرد تا در حوزه سیاست‌ها و روش‌ها هم این امر جدی گرفته شود. البته می‌دانیم که ما هم در حوزه پژوهش - پژوهش بنیادی و پژوهش برنامه‌ای - نیازمند یک نگاه نظام‌مند هستیم. این امر در حوزه سیما به مرحله عمل درآمده است و امیدواریم امسال سال خوبی برای اهتمام بیشتر به آن باشد.

برای بهره‌برداری بیشتر و بهتر از نتایج و آثار پژوهشی در عرصه‌های ذکر شده چه پیشنهادی دارید؟
اولین و جدی‌ترین موضوع ارتباط تنگاتنگ صف و ستاد در عرصه تولید در حوزه پژوهش است، خصوصاً در حوزه پژوهش برنامه‌ای که این موضوع هنوز به طور کامل و صد درصد اتفاق نیفتاده است. نکته دوم الزام برنامه‌سازان و تولیدکنندگان برنامه‌ها بر بهره‌گیری مستمر و در واقع گام به گام از حوزه پژوهش در برنامه‌سازی است؛ به طور کاملاً رسمی و ویژه. گرچه هم‌اکنون به طور پراکنده در حوزه سیما این اتفاق دارد می‌افتد، اما باید یک نظارت مستقیم بر فرایند پژوهش و روش پژوهشی در حوزه تولید وجود داشته باشد که جای آن بسیار خالی است. در حوزه پژوهش، در خصوص اطلاع مراکز پژوهشی سازمان از کارهای در دست انجام یکدیگر و جلوگیری از تکرار و موازی‌کاری، اولویت‌بندی اهداف خرد و کلان و برنامه‌ریزی دقیق و هوشمندانه و در زمینه تربیت و آموزش برنامه‌سازان و مدیران، در امر توجه و بهره‌گیری ویژه از حوزه پژوهش برای برآوردن نیازهای برنامه‌سازی، اهتمام ویژه‌ای صورت نگرفته است که با بهره‌گیری از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم می‌توان بهره‌وری را بالا برد.

به نظر من استفاده از روش‌های مجازی در حوزه پژوهش از موضوعاتی است که باید به شکل جدی به آن توجه کرد و نیز ارتباط با حوزه مراکز پژوهشی، حقیقی و حقوقی در داخل و خارج سازمان - هم در حوزه و هم در دانشگاه - بسیار می‌تواند به ما یاری رسانند.

در برنامه‌های حوزه معاونت سیما تا چه میزان در تولید برنامه‌ها از پژوهش استفاده می‌شود. به عبارت دیگر، برنامه‌سازان در حوزه سیما تا چه حد ملزم به استفاده از پژوهش در تولید برنامه‌های خود هستند؟
در حال حاضر امر پژوهش در سیما اتفاق می‌افتد؛ یعنی می‌توان گفت که تمامی برنامه‌های سیما بدون پژوهش تولید نمی‌شود، اما مشکل در این است که شاید همه پژوهش‌ها، روشمند و دارای غنا و محتوای لازم و منطبق با اهداف افق رسانه ملی نباشند. به نظر می‌آید باید در این زمینه به برنامه‌سازان و مدیران عزیز ما در حوزه برنامه‌سازی کمک کرد تا به پژوهش در سیما به طور جامع و کامل توجه شود.

البته هم‌اکنون بیش از گذشته به پژوهش توجه می‌شود و در حوزه سیما نیز در تلاش هستیم که پژوهش به شیوه‌ای ضابطه‌مند و روش‌مند انجام گیرد تا کمک بیشتری به حوزه تولید برنامه در سیما شود.

مشکلات پژوهش در حوزه تحت مدیریت شما چیست و برای رفع آنها چه راه‌حلی پیشنهاد می‌کنید؟
کمبود نیروی کارآموده و پژوهشگر طراز اول آشنا با حوزه پژوهش برنامه‌ای و پراکندگی یا نبود ارتباط نزدیک بین سیما و مراکز درون مجموعه خود ما، مثل ارتباط با دانشکده سازمان، مرکز پژوهش‌های اسلامی قم یا مرکز تحقیقات، از جمله مشکلات ما به حساب می‌آیند.

مشکل دیگر اینکه به نظر می‌رسد در خصوص ارتباط دائمی و سازمانی با مراکز پژوهشی برجسته حوزه و دانشگاه و حتی مراکز پژوهشی دستگاه‌های مختلف کشور با ناکامی روبه‌رو هستیم که این امر باید به شکلی، قاعده‌مند شود. نکته دیگر، آشنا نبودن برنامه‌سازان و پژوهشگران برنامه‌ای با حوزه روش‌های جدید پژوهش، از جمله ناآشنایی با نرم‌افزارها یا سایت‌ها و بانک‌های اطلاعاتی اداره کل است که می‌توان از آنها به شیوه بهینه‌ای

استفاده کرد. به نظر من باید ما به نوعی در این زمینه فعال تر و کارآمدتر عمل کنیم.

نکته دیگر هم بی‌اطلاعی برنامه‌سازان از وجود پژوهش‌های موجود در این اداره کل است که شاید بخشی از آن به دلیل اطلاع‌رسانی نادرست از طرف ما یا مجموعه‌های سازمانی است و بخشی هم از طرف دوستان ماست که با این اداره کل ارتباط مستمر و دائمی ایجاد نکرده‌اند که به نظر من باید این مشکل حل شود؛ چرا که فکر می‌کنم این اداره کل، کمک بسیار خوبی برای باز کردن خیلی از گره‌های پژوهشی در حوزه برنامه‌سازی در سیما خواهد بود.

نکته دیگر هم بحث اختصاص کد پژوهشی به برنامه‌های تولیدی سیما است که به نظر من می‌رسد آرام آرام باید از امسال این کار انجام شود و برنامه‌سازان ما به نوعی ملزم شوند که به صورت منطقی از دستاوردهای این اداره کل استفاده کنند. در این زمینه هم تلاش‌هایی با همکاری اداره کل طرح و برنامه سیما صورت گرفته است که امیدوارم به زودی این اتفاق بیفتد.

نکته بعدی بحث تخصیص بودجه کافی برای پژوهش در حوزه برنامه‌سازی است که باعث تقویت روند کار پژوهش می‌شود. برنامه‌سازان و مدیران ما باید توجه کنند که به این امر مهم، بودجه منظمی اختصاص داده شود. به نظر من در خصوص نظارت بر نوع هزینه کرد این بودجه و ارزیابی تلاش پژوهشی در این حوزه نیز به اندازه کافی توجه نشده است. در نهایت می‌خواهم عرض کنم که نبود ارتباط سازمانی و حرفه‌ای بین پژوهش و تولید، یکی از آن مشکلاتی است که باید با تدبیر و چاره‌جویی حل شود.

به نظر شما راهکارهای ایجاد تعامل بهتر و مؤثرتر بخش تولید و پژوهش برای ساخت برنامه‌های سیما کدامند؟

اولین راهکار ایجاد یک مدیریت کلان و واحد برای تمام واحدهای پژوهشی است. حتی توصیه می‌شود نمایندگانی از طرف این اداره کل در شبکه‌های مختلف سیما وجود داشته باشند تا هم کمکی به بهبود و ارتقای پژوهش در حوزه برنامه‌های شود و هم ارتباطی سازمانی بین این اداره کل و برنامه‌سازان برقرار شود تا از توان پژوهشی این اداره کل بهره‌گیری شایسته‌ای صورت گیرد. همچنین به نظر می‌آید که ما باید پژوهش در تولید را به یک الزام حرفه‌ای تبدیل کنیم و با هدایت و نظارت و ارزیابی گام به گام، به سوی ایده‌آل شدن محتوا در برنامه‌سازی پیش برویم. در این زمینه باید برنامه‌ریزی‌های دقیق و هدفمندی انجام شود که امیدوارم امسال این اتفاق بیفتد. راهکار دیگر پرهیز از کارهای تکراری و موازی و سطحی و کم‌اهمیت است که در حوزه سیما باید با ایجاد روش‌هایی، از این امر اجتناب کرد. برگزاری دوره‌های آموزشی حرفه‌ای برای تهیه‌کنندگان و برنامه‌سازان و پژوهشگران نیز یک امر لازم و ضروری است که متأسفانه در این زمینه برای پژوهشگران دوره‌های بدو خدمت و ضمن خدمت در حوزه پژوهشگری و شغل پژوهشگری وجود ندارد و این غفلی است که باید به آن توجه کرد. نکته مهم دیگر این است که ما باید از امر پژوهش در حوزه برنامه‌سازی پس از تولید ارزیابی مستمری داشته باشیم و ببینیم که آیا این پژوهش‌هایی که انجام می‌شود به تحقق می‌رسد یا اینکه تا چه میزان به تحقق می‌رسد و نیز باید موانع و مشکلات راه‌هایی که به بهبود روند کار کمک می‌رسانند، شناسایی شوند. به نظر می‌آید که در این زمینه برنامه‌سازان ما باید باور کنند که وجود اداره کل آموزش و پژوهش سیما بازویی خدمت‌رسان در حوزه پژوهشی است که می‌تواند با شیوه‌های مختلف برای بهتر شدن کیفیت کار در حوزه برنامه‌سازی یاری برساند. این امر با همت هر دو طرف تحقق می‌یابد که امیدوارم امسال شاهد به وقوع پیوستن آن باشیم.

به نظر شما مسئله اصلی در تولید برنامه‌های سیما که پژوهش بتواند پاسخگوی آن باشد، چیست؟

ببینید ما در فرایند تولید برنامه‌ای سه عنصر مهم و شکل‌دهنده داریم؛ پیام، ساختار و مخاطب. در این زمینه ما باید تلاش کنیم به غنای لازمی در حوزه برنامه‌سازی برسیم. تا زمانی که هم ستاد و هم صف نتواند در این سه حوزه به مدیریت لازم برسد، همچنان در حوزه برنامه‌سازی از جهت پژوهشی با کمبود و مشکل روبه‌رو خواهیم بود. باید سعی کنیم در این زمینه تا حد ممکن، در هدف‌گذاری و سیاست‌گذاری، به حوزه مدیریت کمک کنیم تا هم راهبردها بتوانند با اطمینان بیشتر در حوزه پیام اجرا بشوند و هم برنامه‌سازان بتوانند در تجلی عینی این پیام در ساختار برنامه‌های مختلف، پاسخگوی نیاز مخاطب باشند.

می‌توان گفت که متأسفانه تا به حال در این زمینه پژوهش لازم و کافی نداشته‌ایم. این اداره کل تلاش کرده است با ایجاد بانک اطلاعات پنج شخصیت بزرگ انقلاب، حضرت امام (ره)، مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)، علامه طباطبایی (ره)، شهید مطهری (ره) و آیت‌الله جوادی آملی (دام ظلّه)، و ثبت آثار مکتوب و شنیداری و دیداری این بزرگان تمام اهداف افق رسانه ملی و مناسبت‌های سال و تمام موضوعات مورد نیاز

در فرایند تولید برنامه‌های سه عنصر مهم و شکل‌دهنده داریم؛ پیام، ساختار و مخاطب. در این زمینه ما باید تلاش کنیم به غنای لازمی در حوزه برنامه‌سازی برسیم. تا زمانی که هم ستاد و هم صف نتواند در این سه حوزه به مدیریت لازم برسد، همچنان در حوزه پژوهشی با کمبود و مشکل روبه‌رو خواهیم بود

برنامه‌سازان مختلف سیما را در این زمینه جمع‌آوری کند.

حدود بیش از ۶۰۰ مدخل اصلی در این زمینه گردآوری، تقسیم و فیش‌برداری شده است که برای بهره‌برداری در حوزه پیام برای برنامه‌سازان ما آماده است. من توصیه می‌کنم عزیزان برنامه‌ساز و پژوهشگران حتماً از این بانک بازدید کنند. به نظر می‌رسد این بانک، بسیاری از دغدغه‌های حوزه پیام در برنامه‌سازی را پاسخگو باشد. همچنین پایگاه‌های اطلاعاتی خلاصه آثار ادبی ایران و جهان و تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی ایران که دو پایگاه بسیار بزرگ، دارای بیش از ۱۰۰ هزار اثر ثبت شده در این زمینه هستند و می‌توانند در حوزه پژوهش‌های برنامه‌ای، این خلأ را تا حد زیادی پر کنند.

ما در حوزه مخاطب‌شناسی هم آثار فاخری را عرضه کرده‌ایم و امسال، به طور ویژه، به این موضوع می‌پردازیم. با توجه به اینکه لازم است برنامه‌ساز ما، مخاطب و نیازهای او را بشناسد، از سال گذشته، با همکاری مرکز تحقیقات سازمان نیازسنجی در حوزه کودک و نوجوان، جوان، زن و خانواده را آغاز کردیم که تاکنون دو مرحله آن؛ یعنی کودک و نوجوان و جوان به پایان رسیده است. امسال هم امیدوارم بحث زن و خانواده به اتمام برسد و در گام بعدی، از فرهیختگان نیازسنجی کنیم.

در حوزه شناخت مخاطب ایرانی، آثار خوبی از پژوهش‌های انجام شده در سطح کشور در مجموعه آثار این اداره کل گردآوری شده است؛ همچنین از نگاه پنج شخصیت، کارهای مختلفی در حوزه شناخت نیاز مخاطبان، مخاطب‌شناسی در حوزه جوان و خانواده انجام گرفته است که در این زمینه، آثاری را هم با عنوان مخاطب مطلوب یا الگو از نگاه این پنج شخصیت بزرگوار انقلاب منتشر کرده‌ایم که کار بسیار ارزشمندی است. در حوزه ساختار نیز، بخش ساختارشناسی ما تمام منابع مربوط به ساختارهای تلویزیونی را که در کل کشور انجام شده، گردآوری کرده است که در حال حاضر، در حال تلخیص و دسته‌بندی است. ما به زودی، دستاوردهای خوبی را در حوزه ساختارهای تلویزیونی عرضه خواهیم کرد.

باید یادآور شوم یکی از کارهایی که سعی کرده‌ایم در این زمینه انجام بدهیم، ترسیم اندیشه‌های شهید مطهری، برای ایجاد یک واحد مطهری‌پژوهی در این اداره کل است که به طور دائم تشکیل شده و هدف آن بهره‌گیری از اندیشه‌های شهید مطهری در برنامه‌های مختلف تلویزیون برای مخاطبان مختلف است. کل آثار ایشان، در اینجا گردآوری شده و مجموعه گرانقدری شکل گرفته که به نظرم می‌تواند دستاوردهای گران‌بهایی برای برنامه‌سازان داشته باشد و به طور دائم هم آماده خدمتگزاری است. همچنین سعی کردیم هم مراکز پژوهشی و افراد حقیقی را در حوزه پژوهش، در سه حوزه پیام، مخاطب و ساختار، شناسایی کنیم و هم رابطه خوبی با آنان برقرار کنیم و از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل هر یک استفاده کنیم که در این زمینه هم گام‌های اساسی برداشته شده است. در قالب نشست‌ها و همایش‌های ادواری نیز با برنامه‌سازان مختلف در گروه‌های مختلف برنامه‌سازی دوره‌هایی آموزشی داشتیم که سال گذشته، با حضور مدیران مختلف سیما و همچنین تهیه‌کنندگان، برنامه‌سازان و مدیران گروه کودک و نوجوان برگزار شد. امسال هم قرار است با گروه‌ها و برنامه‌سازان دیگر سیما، این جلسات را به طور مستمر ادامه بدهیم که امیدوارم نتیجه‌بخش باشد. ایجاد یک سایت فعال، پویا و کارآمد در حوزه پژوهش و آموزش به پژوهشگران و برنامه‌سازان به صورت مجازی و غیرمجازی نیز از راهکارهای خوبی است که در دستور کار ماست و آن را به طور جدی پیگیری خواهیم کرد.

با عنایت به نظامنامه جامع تحقیقات سازمان، چشم‌انداز آتی پژوهش را در رسانه ملی چگونه می‌بینید؟

من فکر می‌کنم این نظامنامه، نظامنامه بسیار خوبی است، اما نیاز به بازنگری، تصحیح و تکمیل دارد که خوشبختانه معاونت آموزش و پژوهش سیما این موضوع را جزء دستور کار گذاشته است. امیدوارم با همکاری همه ادارات کل آموزش و پژوهش سازمان، این مجموعه مورد بازنگری قرار بگیرد و به طور کامل عملی و محقق شود. انجام چنین کاری، همت ویژه‌ای را می‌طلبد که متولیان اصلی امر پژوهش باید آن را جدی بگیرند. برای تحقق این نظامنامه، ارتباط نزدیک با پژوهشگران و برنامه‌سازان سازمان و از همه مهم‌تر، با متولی اصلی آن، یعنی خود اداره کل، در تمام معاونت‌ها، یکی از ضرورت‌هایی است که جای آن خالی به نظر می‌رسد. نبود شورای هماهنگی پژوهش از آن خلأهایی است که هنوز پر نشده و ایجاد و اختصاص بودجه مناسب برای اجرای نظامنامه و نظارت و کنترل آن هم از نکته‌هایی است که باید تکمیل شود.

امیدوارم امسال بتوانیم تحول ویژه‌ای را در حوزه پژوهش در مجموعه‌های سازمان شاهد باشیم؛ از جمله در حوزه سیما که این روند رو به رشد، گام به گام جلو رفته است و امیدوارم به سر منزل مقصود هم برسد.

**در حال حاضر
امر پژوهش
در سیما اتفاق
می‌افتد؛ یعنی
می‌توان گفت
که تمامی
برنامه‌های
سیما بدون
پژوهش تولید
نمی‌شود**